

Fra: Skriv dig frem - oppe til eksamen.
Albinus & Wehammer. PH. 2019.

9: REFLEKSION

At reflektere vil sige, at du indkredser et danskfagligt emne ved at undersøge dets forskellige aspekter, og at du undgår at argumentere og debattere. Du forholder dig opmærksomt og undrende, lægger egne fordomme og fastlåste meninger til side og udviser i stedet ægte nysgerrighed og lyst til at blive klogere. Når du reflekterer, må du derfor gerne fremhæve tvivl og uklarheder, ligesom du kan vise læseren, hvordan flere alternativer kan være lige gyldige set fra forskellige perspektiver. En god reflekterende tekst er underholdende og tankevækkende og tager ikke stilling på læserens eller egne vegne.

Når du skriver reflekterende, vil du blive bedt om at undersøge et emne og inddrage et tekstmateriale. Det betyder, at dine refleksioner har deres udspring i dit møde med teksten, og at du skal indtænke nogle analytiske iagttagelser, som kan give en dybere forståelse – ikke bare for teksten, men også for emnet. Det er hverken meningen, at du skal skrive et resumé (se side 88) eller en fuld analyse (se side 94) af teksten, men at du bruger tekstiagttagelser i en tankerække, der er styret af en indre logik, som du helt selv orkestrerer.

I en reflekterende tekst veksler du mellem et abstrakt og et konkret niveau, som du væver sammen og får til at fungere som en helhed. Det konkrete niveau består af eksempler, der gør det lettere for læseren at forstå og blive personligt berørt af emnet. Eksempler kan blandt andet hentes fra teksten og fra anden litteratur og kultur, men kun i begrænset omfang fra dit eget liv og kun, hvis det er relevant i forhold til emnet. Du bruger eksemplerne til at hæve dig til det abstrakte niveau, som består i almene refleksioner over emnet. Det er altså her, de konkrete eksempler sættes ind i en større sammenhæng og bliver et billede på noget større, som du undrer dig over. Din personlighed skal træde frem som en eftertænksom stemme, men du skal også inddrage citater fra tekstmaterialet og fagbegreber fra undervisningen for dermed at holde balancen mellem det personlige og det faglige. Husk, at det er et danskfagligt emne, der er omdrejningspunktet for dine refleksioner.

Det er ikke altid lige let at reflektere over emner, som man ikke har inde på livet. Hvis du skal skrive om et emne, du umiddelbart ikke kan relatere til, bliver du nødt til at sætte dig ud over dine egne begrænsninger og forsøge at forstå, hvorfor emnet alligevel er vigtigt og spændende. Gennem undrende sætninger kan du finde en åbning, så teksten bliver en vej ind i din videre bearbejdning af emnet. Her er en liste med forslag til gode formuleringer:

Det kan undre én, at ...

- Spørgsmålet er, om ...
- Noget kunne tyde på, at ...
- Man kan prøve at overveje ...
- Det er egentlig mærkeligt/interessant/forunderligt/tankevækkende, at ...
- Hvis man leger med tanken om, at ...
- Det ville være spændende, hvis ...
- Når man tænker over det ...
- Ved nærmere eftertanke ...
- Det kunne se ud til, at ...

Det er en kunst at skrive en god reflekterende tekst, som er fagligt velfunderet og medrivende, og det vil for de flestes vedkommende kræve god tid til at tænke og skrive notater, før den egentlige skriveproces begynder. Du kan også se dig omkring på nettet for at få ideer, når bare du husker at lade være med at falde over snubletråd F (se kapitel 2 side 62).

EKSEMPEL

Litteraturen udfordrer den etablerede verdensanskuelse, som vi bygger vores liv op omkring som læsere såvel som mennesker. God litteratur "skal pege et andet sted hen", som der står i essayet, og det vil sige, at den skal skabe de bitte små sprækker i vores selvforståelse, der kun kan opstå i mødet med andre verdener, som vi ser gennem andres øjne. Der findes bøger, som på denne måde udfordrer os på vores dybeste overbevisninger, men for mange af os er denne udfordring for intimiderende eller for besværlig til, at vi er villige til at ofre vores dyrebare tid på den. Vi vælger i stedet det velkendte: bøger med den samme spændingskurve og den samme uovervindelige helt i hovedrollen, og vi læser for endnu en gang at blive bekræftet i de litterære værdier og mønstre, vi for længst har besluttet os for er de rigtige. Det er den slags litteratur, som Dorph og Pasternak kritiserer for ikke at betyde "en skid", og med det mener de, at god litteratur skal give mulighed for et møde med alt det, som er fremmed for os, og som kan blive velkendt, hvis vi tør udfordre os selv.

Opgave med selvvalgt tekst

Til denne opgave kan du vælge en tekst, eller du kan bruge tekstuddraget af Christian Dorph og Simon Pasternak i begyndelsen af kapitlet.

- Begynd med at læse teksten og still spørgsmål til den: "Hvordan kan det være ...?", "Hvorfor virker det, som om ...?" og "Hvad nu, hvis ...?" Vi har stillet spørgsmål til det allersidste afsnit af Dorph og Pasternaks kritik af danske krimier. Det er ikke alle sammen åbne spørgsmål,

men det er muligt at besvare dem sådan, at de inviterer læseren til selv at tænke videre. Hvis du skriver om teksten af Dorph og Pasternak, kan du evt. bruge vores spørgsmål til at reflektere over:

- Handler krimier om en anden slags karakterer end andre typer litteratur?
- I hvilke genrer udvikler karaktererne sig ikke? Er det altid dårligt?
- Er der nogen bøger, der har påvirket og forandret mit eget liv? Hvordan?
- Hvordan kan moralen og logikken bringes i spil i litteraturen?
- Er der ikke plads til en god helt og en ond skurk i litteraturen længere?
- Hvad kan jeg selv godt lide ved en bog eller en film?
- Udvælg de spørgsmål, som du har lyst til at svare på, og brug dem som afsæt for dine egne refleksioner. Spørgsmålene bruges som dit eget redskab til at sætte gang i tankestrømmen og bør udelades eller omskrives til undrende sætninger i den endelige opgave. Se også kapitel 1, opgave 11, side 31.
- Forsøg at formulere et par sætninger, hvor du bevæger dig omkring spørgsmålene og anskuer dem fra forskellige vinkler.
- Overvej, hvordan du kan inddrage nogle konkrete eksempler, der kan gøre de måske lidt luftige overvejelser lettere at forstå for læseren.
- Skriv derefter et sammenhængende afsnit, hvor du reflekterer over emnet. Det vigtigste er her, at du ikke kommer til at argumentere eller diskutere, men forsøger at være det mest åbne og nysgerrige menneske, du kan være.

FOKUSFELT

- Refleksionerne består i en undersøgelse af forskellige vinkler på et danskfagligt emne, og der er en vekselvirkning mellem abstrakte overvejelser og konkrete eksempler.
- Det er et bestemt emne, der er omdrejningspunkt for refleksionerne.
- Du undgår at tage stilling på læserens og egne vegne, sådan at flere mulige veje i stedet holdes åbne.
- Du udviser undren, nysgerrighed og lysten til at blive klogere.
- Tekstmaterialet inddrages, så der indgår tekstiagttagelser med et analytisk perspektiv.
- Du benytter danskfaglige begreber og citater fra tekstmaterialet til at understøtte iagttagelserne.

To gode eksempler fra arbejde med andre tekster

Når jeg læser H.C. Andersens "Snedronningen" (1845) er det svært at føle andet end vrede over disse onde voksne, som vil forgifte og forpøse barndommens renhed og naivitet. Idéen om at hylde det barnlige sind spillede en stor rolle i romantikken, og den i dag har vi stadig en stærk fortælling om barnet som et naturligt og frit væsen, der skal have lov til at udfolde sin fantasi. Hos voksne mennesker er evnen til og muligheden for at lege sig igennem livet meget begrænset, og det er nok derfor, vi har en tendens til at betragte barndommen som et tabt paradys. Omvendt opfatter vi det som indbegrebet af ondskab, når man vil frarøve børn deres tid til at lege og drømme, ikke mindst fordi de sgu nok skal nå at få slukket de drømme i løbet af deres liv, selv om der ikke er nogen, der hamrer en troldsplint af is i deres varme, bankende barnehjerte. Vi identificerer os med barnet, når vi bliver præsenteret for voksentilværelsen i form af en snedronning, og vi kommer i tanker om, hvad vi har mistet undervejs. Nogle gange kan jeg få en fornemmelse af, at snedronningen stadig er et sted derude og forsøger at bilde os alle sammen ind, at verden er et frygteligt sted. Lille modige Gerda ville ikke acceptere troldspejlets forvrængninger, og på den måde viser H.C. Andersens eventyr os, at vi heller ikke behøver at gøre det.

*

Vi genkender alle sammen klichéen, når vi bliver konfronteret med den: Nå, så vandt de gode over de onde, og ja, helten fik sin elskede til sidst, og hurra, så blev det alligevel jul i år. Absolut intet nyt under solen. Men hvad er en kliché? Det må vel være en betegnelse for det banale; når vi som publikum får det, vi havde forventet. Brugen af klichéer er dog ikke altid udtryk for dovenskab eller manglende originalitet. Den forudsigelige happy end er med til at opretholde vores tillid til verden, fordi den viser, hvordan verden bør hænge sammen. Der ligger en enorm befrielse i ikke hele tiden at skulle lade sig udfordre. Når klichéen på velkendt vis dyrker verden af i går med de værdier, som på tragisk vis er gået tabt, kan vi for en kort stund drømme os tilbage til tider, hvor tilværelsen var velordnet og tryk. Hvor ondskaben havde et ansigt og blev besejret af en helt med det reneste hjerte og fødselsret til tronen, og således anskuet fungerer det banale faktisk som en form for terapi: Hvis klichéen rammer os på det rigtige tidspunkt og med tilpas fart, gør den os en lille smule lykkelige – det er nok derfor, vi elsker den gode kliché.

Opgave med baggrundstekst

- Læs nedenstående eksempel på et reflekterende afsnit om emnet "Krimien som genre", der tager udgangspunkt i en undersøgelse af baggrundstekst 3 i begyndelsen af kapitlet.
- Markér de steder i teksten, hvor du kan se følgende:
 - konkrete eksempler
 - abstrakte overvejelser
 - den personlige stemme – uddyb, hvori den består
 - oprigtig undren og nysgerrighed.

Krimigenren har udviklet sig temmelig meget og i temmelig mange retninger, siden Sherlock Holmes, 1800-tallets førende gentleman-detectiv, uden det store drama gravede dystre sandheder frem af den engelske undergrund. Ifølge Dorph og Pasternak er det nødvendigt at blive ved med at slå skabelonerne i stykker og gå nye veje, når man skriver krimier. De mener, der er grænser for, hvor mange gange det er muligt at bruge den samme type hovedperson og den samme spændingsopbygning, før stoffet simpelthen dør. "Mordet på stoffet", det lyder da næsten som en hel krimi i sig selv. Jeg kan på en måde godt følge deres kritik, for jeg har ikke tal på, hvor mange gange jeg har mødt "afdanket politibetjent med alkoholproblemer og et rodet privatliv opklarer bestialske forbrydelser sammen med ung, smuk og blændende godt begavet kvinde som modstræbende makker". Selv Stieg Larssons *Millennium*-serie, der på mange måder satte nye standarder, tager udgangspunkt i arketyperne "sexet træmand" og "super-intelligent dulle". Det mærkelige er, at min reaktion ikke er: "Arsjh, nu igen?!", når jeg for gud ved hvilken gang støder ind dem. Nogle vil hævde, at krimier skal udfordre intellektet og sprænge grænserne for, hvad der er muligt, men jeg har lyst til at hviske, at nogle gange må de også bare gerne være underholdende. Hvis det er underholdning, man er ude efter, kan jeg klart anbefale træmanden og dullen. Krimigenren er ganske rigtigt stærk og konservativ, men det kunne måske godt tænkes, at det er derfor, den er så populær.

3. Christian Dorph og Simon Pasternak: "Den danske krimis fem største synder"

(uddrag af et essay i *Information* den 4. marts 2016)

Hvis man vil kalde noget litteratur, og det gælder uanset genre, er der minimum tre ting, der skal være opfyldt.

Der skal ske noget nyt. Forfatteren kan ikke bare genbruge en dramaturgi, men er nødt til at være over sin fortælling og turde slå skabelonerne i stykker og overraske både læser og sig selv, ellers dør stoffet. Genrerne er djævelsk stærke og konservative, og de skal udfordres og tænkes om *hele tiden* for at holde fortællingen flydende og karaktererne ægte og levende. Hvis man vil opleve sand fornyelse inden for krimifortællinger for tiden, skal man paradoksalt nok gå til den endnu mere kommercielle og dramaturgisk rigide filmbranche. Vi har allerede nævnt *Broen* og *Forbrydelsen*, og i en større skala *The Wire*, *True Detective*, *River* m.fl., for det er her, der bliver sat nye standarder for, hvordan man kan fortælle en historie. Det er her, man tør ændre på og lege med forholdet mellem plottet, karaktererne og miljøskildringen.

Man er nødt til at forstå, at litteratur er sprog og ikke et modelbyggesæt af genrekonventioner, fortællepositioner, krydsklip og research. Litteratur begynder altid i sproget. Det er gennem sproget og ved hjælp af forskelle i sprog, at det begynder at betyde noget og *lyde* af noget, fordi sprog kan gøre ting tydeligere og skarpere og kan vise os et temperament og et humør og en sårbarhed hos karaktererne. Hvis det bare er klicheer og en fortæller, der kan være hvem som helst, betyder det ikke en skid. I litteratur er der ikke plads til alle med samme gyldighed, nej, der skal være skarpe karakterer, skarpe stemmer – og man kan altid høre, når den er der – hos en Poe, Staun, Highsmith, Amis, Ellroy, Dürrenmatt.

Litteratur skal pege et andet sted hen. Litteratur skal kunne påvirke og forandre vores liv og vores måde at tænke på, få os til at tænke over det, og det sker bl.a. ved at forandre karaktererne. Krimier handler om preskede karakterer, hårdt prøvede mænd og kvinder, der begår fejltagelser, og som kun *måske* gør dem gode igen. Det er fortællinger om kriminalitet, og på det helt store kirkeorgel om moral, om begær, fornuft, liv og død, og dette drama er kun et drama, hvis moralen og logikken sættes i spil, som noget, der kan mistes – ultimativt, hvis helten ødelægges af fjenden, eller af sig selv – så man ikke står tilbage med en sejrende logik, men med en skepsis over for logikken og moralen, et tab.

[...]